

РОЛЬ МУЗЕЮ ІСТОРІЇ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті розкрито роль музею історії вищого навчального закладу в підготовці майбутніх педагогів, зокрема наголошується на виховному потенціалі музею. Зосереджено увагу на ефективних формах і методах роботи з використанням музейних засобів.

Сучасні умови перехідного періоду в житті українського суспільства потребують докорінного вдосконалення виховної роботи серед молоді, зокрема студентської. Вимоги до її форм і методів зростають, актуалізуються нові проблеми, які раніше були менш значущими. Це стосується й нового бачення багатьох аспектів минулого, поглиблення змісту дослідження подій, явищ і процесів попередніх періодів і років.

Одним із важливих завдань подальшого розвитку суверенної України стає пізнання історичного минулого, стану освіти, навчання та виховання. У зв'язку із цим нового звучання набуває історія вищого навчального закладу, як цінне джерело необхідних для нинішнього покоління студентів знань про підґрунтя й основу успіхів і досягнень того навчального закладу, який дає їм диплом про вищу освіту. Саме тому на сучасному етапі розвитку вітчизняної вищої освіти зростає роль музею історії навчального закладу, як осередку освіти й виховання, що сприяє формуванню в молодого покоління національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, забезпеченню духовної єдності поколінь. Як зазначив В. Кремень, «мета педагогічного музею – збирати, вивчати й пропагувати кращі надбання вітчизняної педагогічної думки – набирає сьогодні особливої актуальності. А вже головним завданням на сучасному етапі державотворення має стати утвердження в громадській думці і суспільній практиці пріоритетності сфери освіти як необхідної умови національного розвитку і національної безпеки» [1, с. 1].

Проблема виховного потенціалу музеїв історії навчальних закладів була актуальною в педагогічній думці різних часів. Вагомий внесок у розвиток музейної справи, організацію краєзнавчих та педагогічних музеїв зробили В. Гошкевич, О. Духнович, О. Мудролюбов, І. Тимошенко, В. Фідровський.

У сучасний період це питання в ракурсі наукових пошуків В. Астахова, В. Гребенюк, В. Калініченко, Г. Костакова, Є. Пугач.

Метою статті є висвітлення ролі музею в розв'язанні актуальних питань формування громадянськості студентської молоді, розкриття різноманітних форм та методів наукової, просвітницької та виховної діяльності музею в підготовці майбутніх педагогів.

* © Самсакова І. В.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Появі нового музею обов'язково має передувати ідея й пристрасть, які втілюють у собі актуальну соціальну потребу. Адже музеї – це хранителі пам'яті, які акумулюють історію в різних формах і проявах, допомагають сучасникам відчутти зв'язок часів, народів, поколінь. У них оживає історія рідної землі, творчий пошук вітчизняних талантів. Повноцінне життя музею як вогнища духовності, його ефективна діяльність залежать від багатьох факторів. І перш за все, від усвідомлення суспільством, державою, усіма владними структурами всіх можливостей музею, як організму, який концентрує пам'ятки історії та культури, зберігає їх, вивчає, передає людям інформацію, що є своєрідним камертоном духовності, моральності, вартим усілякого захисту, збереження, зміцнення.

У Херсонському інституті народної освіти імені Н. К. Крупської (ХІНО) вже у 20-ті роки було створено педагогічний музей, метою якого було ознайомлення міських та сільських працівників освіти із застосуванням активних методик. Його організатором був викладач педології та педагогіки О. Мудролюбів, який зазначав, що «музей повинен стати стимулом до улаштування музеїв дитячої творчості по школах та інших установах соціального виховання» [2, с. 151].

У музеї існували такі розділи:

1. Дитина дошкільного віку, її творчість та дошкільне виховання.
2. Дитина шкільного віку, її творчість та шкільне виховання.
3. Принцип комплексності в сучасній школі.
4. Комуністичний дитячий рух.
5. Трудознавство та школа.
6. Природознавство та школа.
7. Суспільствознавство та школа.
8. Фізичне виховання.
9. Естетичне виховання.

При музеї функціонувала педагогічна бібліотека, якою могли користуватися студенти, учителі шкіл, робітники освіти міста та села, батьки учнів. Також на базі музею проводилися консультації з питань педагогіки, психології, методики. Експонати (книги, наочні посібники, учнівські роботи різних видів, дидактичний матеріал, схеми, таблиці, конспекти уроків) збирали викладачі, студенти та учні дослідної школи при ХІНО. Переважна більшість експонатів використовувалася як наочний матеріал на заняттях із різних дисциплін інституту та школи.

Таким чином, педагогічні музеї можна розглядати як специфічну форму існування педагогічної культури, яка зберігає найцінніші здобутки цієї культури різних часів у специфічній формі – музейному предметі, збагачує педагогічну культуру продуктами своєї діяльності – науковими узагальненнями, зробленими з використанням музейних джерел, а також специфічними музейними формами трансляції педагогічної культури в часі й про-

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

сторі, яка передає новим поколінням минулі й сучасні здобутки цієї культури, та, за певних умов, сприяє педагогічній творчості.

До 85-річчя Херсонського державного університету (ХДУ) у вересні 2002 року було відкрито новий музей історії університету. З моменту відкриття рада музею та студентський актив розв'язують такі важливі завдання: збирання матеріалів про минуле університету, ведення літопису сучасного університету, відображення видатних подій у спеціальних виставках, популяризація історії ХДУ та його досягнень на сторінках обласної преси й обласному телебаченні, виховання студентства на кращих традиціях навчального закладу. Активісти музею встановлювали зв'язки зі членами сімей колишніх викладачів, ректорів, видатних випускників: М. Білого, М. Катинського, Г. Катренка, О. Мудролюбова, А. Ніцю; В. Фідровського, К. Фідоровського збирали спогади, книги, рукописи та інші експонати для музею. Здійснено значну пошуково-дослідницьку роботу в Державному архіві Херсонської області, Херсонській універсальній науковій бібліотеці імені О. Гончара. Таким чином формуються фонди з історії університету, і накопичуються матеріали поточного літопису його діяльності.

Музей історії ХДУ став важливим осередком виховної роботи серед студентів університету та профорієнтаційної – серед учнівської молоді. Виховний потенціал музею зумовлений тим, що він дає можливість поєднати старі, давно відомі та випробувані, перевірені часом виховні засоби, з новими, нещодавно винайденими.

У музеї функціонує проблемна група «Історія розвитку та становлення педагогічної освіти на Херсонщині», працюють громадські екскурсоводи із числа студентів, які проводять тематичні та оглядові екскурсії, у першу чергу для першокурсників, відкрито лекторій «Від Юр'ївського учительського інституту до Херсонського державного університету».

Одним із напрямів роботи музею є патріотичне виховання студентської молоді. Рада музею разом зі студентською радою зібрали матеріали про викладачів та співробітників ХДУ – ветеранів Великої Вітчизняної війни. Проведено значну пошукову роботу і встановлено зв'язки із сином колишнього випускника, Героя Радянського Союзу Ю. Полонія. Це дало можливість поповнити музей цінними особистими документами й речами. У музеї проводяться виховні заходи, присвячені Дню захисника Вітчизни, Дню визволення Херсонщини від німецько-фашистських загарбників, напередодні Дня Перемоги відбуваються зустрічі з ветеранами війни. Студенти й ліцеїсти Академічного ліцею при ХДУ імені О. Мішукова зустрічалися з ветеранами Великої Вітчизняної війни С. Лонським, Є. Самсонкіним, В. Сокурком. Популярними виховними заходами, що систематично проводяться в музеї є зустрічі студентів із видатними випускниками Херсонського державного університету – відомими поетами, письменниками. Гостями музею були: народна вчителька

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

СРСР Ю. Черненко, заслужена вчителька УРСР М. Лянна, поети й письменники В. Кулик, О. Олексюк, К. Савченко, Л. Федоровська, Т. Щерба та інші.

Музей історії університету є джерелом матеріалів для науково-дослідницької роботи. Архівні документи, книги, фотографії використовуються студентами під час написання курсових, дипломних робіт, рефератів із питань історії ХДУ та освіти на Херсонщині. Останнім часом здійснюється наукова розробка таких тем: «Історія розвитку освіти на Херсонщині», «Українські поети, письменники – випускники Херсонського державного університету», «Випускники ХДУ – народні та заслужені вчителі», «Становлення та розвиток науково-дослідної роботи в ХДУ», «Від студента до професора» до яких залучені студенти факультетів психології, історії та соціології, факультету філології та журналістики, факультету іноземної філології.

За досягнуті успіхи у створенні експозицій і виховну роботу серед молоді постановою колегії Управління культури Херсонської обласної державної адміністрації у 2002 році музею історії ХДУ було присвоєно звання «Народний». За вагомий внесок у справу виховання учнівської та студентської молоді, примноження надбань національної культури, збереження історичної спадщини українського народу та Музейного фонду України, пропаганди пам'яток історії та культури музею історії ХДУ Міністерством освіти і науки України у 2005 році було присвоєно звання «Зразковий музей», яке успішно підтверджено у 2008 та 2012 роках.

Аналіз історичного досвіду педагогічних музеїв, музеїв освіти виявляє значні потенційні можливості використання музейних засобів у підготовці майбутніх педагогів. У навчально-виховному процесі навчального закладу їх можна використовувати як джерело додаткової інформації до навчальних курсів, своєрідний засіб систематизації знань, дієвий засіб переконання за допомогою педагогічних пам'яток – першоджерел, специфічну сферу набуття практичних навичок педагогічної праці.

Ураховуючи можливості музею, у ХДУ застосовуються такі форми та методи роботи з використанням музейних засобів:

- оглядові та тематичні екскурсії;
- залучення студентів до виявлення, вивчення та описування педагогічних пам'яток виховання дбайливого ставлення до вітчизняної культури й надання музею практичної допомоги в поповненні та науковій обробці музейних фондів;
- творчі завдання по розробці фрагментів музейних експозицій та виставок, які формують уміння цілеспрямовано відбирати зміст інформації;
- підготовка й проведення музейних екскурсій як специфічного виду педагогічної практики, за допомогою яких можна набути різні навички та вміння: визначення педагогічної мети, планування змісту інформації, добір найінформативніших та емоційно-виразних опорних сигналів – музейних експонатів для

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

включення їх до експозиційного показу та розповіді, використання різних прийомів активізації пізнання; навчочок спілкування з різними категоріями відвідувачів, формувати у відвідувачів настанову на подальший розвиток інтересу до проблематики, якщо такий виник під час відвідування музею;

– підготовка рефератів, статей, курсових та дипломних робіт, оглядів методичної літератури з педагогічної проблематики, оглядів історії розвитку певних видів навчальних посібників із використанням першоджерел фондів зібрань музею;

– використання музейних засобів у різних формах роботи проблемних груп, творчих об'єднань, що мають на меті вивчення творчої спадщини педагога, відродження та використання здобутого досвіду, який може допомогти у вирішенні актуальних завдань сьогодення тощо.

Процес навчання студентів із використанням музейних засобів є для майбутніх учителів зразком організації музейної діяльності учнів, стимулює дослідницьку діяльність у руслі педагогічної професійної підготовки, залучає до охорони й популяризації скарбів вітчизняної культури, зрештою, сприяє національному вихованню молодого покоління, зростанню музейної культури в суспільстві.

Але реалізація цих потенційних можливостей музею здійснюється за умови дотримання певних організаційно-педагогічних умов їх діяльності. На деяких із них наголошували ще організатори педагогічних музеїв в Україні на початку ХХ століття. Так, І. Є. Тимошенко застерігав від перетворення новонародженого музею на своєрідну кунсткамеру, яка не справляє дієвого впливу на шкільну практику. Натомість музей повинен стати життєдіяльним культурно-педагогічним закладом, корисним учителю, учням, батькам – усім, кого цікавить справа освіти й виховання. Найпершою умовою вважався постійний зв'язок музею з навчально-виховним процесом навчального закладу: «замкненість і нерухомість – риси, зовсім не властиві такому закладу, який має знаходитися у тісному живому зв'язку з студентським колективом» [3, с. 17]. Лише стимулюючи педагогічну практику, музей може створити ґрунт і бути джерелом власного розвитку. Друга умова життєздатності музею – «згуртування і пожвавлення діяльності місцевих педагогічних сил» [3, с. 18], організація при музеї педагогічних гуртків, сприяння проведенню виставок, лекцій, видання робіт із педагогічної тематики. Звичайно, це можливо при забезпеченні відповідних матеріально-технічних умов діяльності музею.

Таким чином, музей історії Херсонського державного університету є своєрідною лабораторією виховання студентської молоді, у якій на основі застосування різноманітних форм і методів освітньої, наукової та виховної діяльності музею успішно здійснюється формування професійної гідності, усвідомлення студентством соціальної значущості свого фаху, прищеплення йому любові до своєї спеціальності, моральних чеснот та

Подальше дослідження проблеми має бути спрямоване на пошук та обґрунтування нових форм виховання громадянських якостей особистості з використанням інформаційних можливостей музею історії університету.

Література:

1. Кремень В. Г. Педагогічний музей України: 100 років / В. Г. Кремень // Освіта. – 2003. – № 32. – С. 1.
2. Мудролюбов О. В. Про педагогічний музей / О. В. Мудролюбов// Записки ХІНО ім. Н. К. Крупської. – 1926. – Ч. II. – С. 151.
3. Тимошенко І. Е. К устройству педагогического музея при управлении Киевским учебным округом / И. Е. Тимошенко. – К., 1902. – 22с.

Туркот Т. І., Гайчева Я. В.*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті акцентується увага на актуальності проблеми превентивного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. У нагоді педагогам-практикам можуть стати запропоновані авторами форми й методи превентивного виховання як дієвого засобу запобігання девіантної поведінки дошкільнят та молодших школярів.

Стрімка динаміка алкоголізації та наркотизації дітей та молоді, зростання кількості злочинів, учинених учнями, актуалізують проблему превентивної освіти та превентивного виховання. Так, на обліку в підрозділах кримінальної міліції у справах дітей органів внутрішніх справ України станом на 01.10.2010 року знаходився 15401 учень загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів. Із числа неповнолітніх цієї категорії 1,8% – у віці 6-10 років, 15,8% – у віці 11-13 років, 82,5% – у віці 14-18 років.

Із загальної кількості дітей, які перебували на обліку, – 832 із числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Їх найбільше в Донецькій та Запорізькій областях.

Дівчат на обліку – 1964 особи, що на 26% більше ніж у II кварталі 2010 року (в цілому це складає 12,8% від загальної кількості поставлених на облік). Значно збільшився цей показник у Луганській, Харківській та Івано-Франківській областях. За 9 місяців 2010 року неповнолітніми скоєно 10437 адміністративних правопорушень, що на 3,8% більше ніж за аналогічний період 2009 року. Недостатній рівень роботи з формування правосвідомості дітей призвів до зростання цього показника у Вінницькій, Житомирській, Одеській та Харківській областях.

* © Туркот Т. І., Гайчева Я. В.